

พฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน: รูปแบบเชิงทฤษฎี การวัด และปริทัศน์งานวิจัย

Teacher–Student Interpersonal Behavior: Theoretical Model, Assessment, and Research Review

ประสาท อิศราวดี และธีรประภา ทองวิเศษ

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอรูปแบบเชิงทฤษฎี แนวการวัดพฤติกรรม และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยได้เน้นรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพของครู (Model for Interpersonal Teacher Behavior: MITB) ซึ่งได้จำแนกลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูต่อผู้เรียนออกเป็น 8 ประเภท คือ พฤติกรรมแบบผู้นำ แบบผู้ค่อยช่วยเหลือและเป็นมิตร แบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจ แบบให้มีอิสระและให้รับผิดชอบ แบบไม่อุญกับร่องกับรอย แบบแสดงความไม่พึงพอใจ แบบชอบตักเตือน และแบบเข้มงวดกัดขัน ในการวัดพฤติกรรมแต่ละประเภท สามารถวัดจากการรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนด้วยการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากนิยามปฏิบัติการ การทบทวนงานวิจัยในบทความนี้ทั้งหมดได้นำมาจากการที่ทำทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศและในแอบเอเชีย ผลการวิจัยที่นำเสนอได้ให้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนแต่ละลักษณะมีความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและลบกับผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของผู้เรียน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงเหลือคำถามที่เป็นโจทย์วิจัยที่ควรศึกษาในอีกหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษากับผู้สอนและผู้เรียนในประเทศไทย

คำสำคัญ: สัมพันธภาพระหว่างผู้สอน-ผู้เรียน/รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอน/การวัดพฤติกรรม สัมพันธภาพของผู้สอน-ผู้เรียน

Abstract

This article purposes to present a theoretical model, assessment, and research review involving interpersonal behavior between teacher and student. The Model for Interpersonal Teacher Behavior (MITB) be emphasized, which divides teacher interpersonal behaviors into 8 categories, namely leadership, helpful/friendly, understanding, student

responsibility/freedom, uncertain, dissatisfied, admonishing, and strict. These variables can be measured through questionnaire as perceived by students on teacher interpersonal behavior, constructed based on operational definition. Related researches conducted both in Western and in Asia countries. The research findings reveal both in positive and negative relationship between teacher interpersonal behavior and students' learning outcomes of cognitive and affective domains, however, some research questions still remain to continue study, particularly investigate with teachers and students in Thailand.

KEYWORDS: INTERACTION BETWEEN TEACHERS-STUDENTS/MODEL FORINTERPERSONAL TEACHER BEHAVIOR/MEASUREMENT OF TEACHERS-STUDENTS INTERPERSONAL BEHAVIOR

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ล้วนให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นพัฒนาสมรรถนะของเด็กและเยาวชนเชิงรุก เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมต่อการดำรงชีวิต และการทำงานให้ประสบความสำเร็จในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ในการพัฒนาสมรรถนะต่าง ๆ นั้น จะเน้นสร้างเสริมทั้งคุณลักษณะภายในตัวบุคคลที่เป็นคุณค่าหลัก (core values) สมรรถนะทางสังคม และสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (ทวิกา ตั้งประภา. 2556) รวมทั้งสมรรถนะในการจัดการความรู้ของผู้เรียน (เบญญาภา คงมาลัย และ ศรนेतร อารีสกุณพิเชฐ. 2558) ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาได้มุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเรียนการสอนกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะที่เกิดกับผู้เรียน ความสนใจเรื่องนี้ได้ส่งผลให้เกิดการศึกษาพฤติกรรมของครูผู้สอนมากขึ้น มีการวิจัยหลายเรื่องที่ยืนยันว่า ประสิทธิผลของการสอนเกิดขึ้นจากตัวแพร่หลายตัว ในจำนวนนั้นได้แก่ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในห้องเรียน (Reynolds, 1995) ในส่วนของพฤติกรรมของครูที่ส่งผลต่อผลการเรียนของเด็กนั้น ก็ประกอบด้วยการปฏิบัติของครูในหลายลักษณะ เช่น การสอนให้เข้าใจง่าย การให้ผลลัพธ์ท่อนกลับ การจัดการชั้นเรียน และการสื่อสารเกี่ยวกับการคาดหวังของครู เป็นต้น (Creemers, 1994)

การวิจัยในระยะหลัง ได้ให้ความสนใจในประเด็นบรรยากาศและลิ่งแวดล้อมของชั้นเรียนมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะบรรยากาศและลิ่งแวดล้อมเหล่านั้นส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการเรียนการสอน ตัวแปรที่สำคัญมากตัวแพร่นี้ที่ได้รับความสนใจกันการศึกษาอย่างกว้างขวาง ก็คือสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียน den Brok, Brekelmans, & Wubbles (2004); Wubbles et al. (2006) ได้สรุปไว้ว่า สัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญมากที่สุดองค์ประกอบหนึ่ง ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน เพราะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการชั้นเรียน เจตคติและแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนในทุกสาขาวิชาที่ศึกษา บทความนี้จึงนำเสนอด้วยรูปแบบเชิงทฤษฎีโดยเน้นเกี่ยวกับรูปแบบ

พฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ นำเสนอตัวอย่างแนวการวัดพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียนในแต่ละลักษณะเหล่านั้น รวมทั้งการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพยายามวิเคราะห์ข้อจำกัดของวิธีการวิจัย และสังเคราะห์ผลสรุปการวิจัยดังกล่าว เพื่อหาคำตอบจากคำถามที่ว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียนมีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัยและเจตพิสัยอย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางและข้อคิดในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและการดำเนินการศึกษาวิจัยต่อไป

รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

คำว่า สัมพันธภาพ (Interpersonal) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยใช้การสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกด้วยวาจาหรือด้วยภาษาท่าทาง ด้วยเหตุนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจึงเน้นที่ระบบการสื่อสาร เพราะระบบการสื่อสารจะอธิบายให้เห็นบรรยายการคิดเห็นในชั้นเรียน ซึ่งเป็นระบบที่มีความต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง เมื่อผู้เรียนได้เรียนกับผู้สอนในชั่วโมงใหม่ในเนื้อหาใหม่ ก็จะมีความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความประทับใจในชั่วโมงใหม่นั้น และเป็นเช่นนี้เรื่อยไป หลังจากบทเรียนแรก ผู้เรียนก็จะวินิจฉัยเบื้องต้นได้ว่า สัมพันธภาพที่เขามีต่อผู้สอนบนพื้นฐานของประสบการณ์ที่ได้รับเป็นเช่นไร พอดีชั่วโมงที่สอง ผู้สอนอาจมีพฤติกรรมสัมพันธภาพแตกต่างจากชั่วโมงแรก ซึ่งผู้เรียนต้องปรับแนวคิดที่มีต่อผู้สอนช้าอีก เมื่อเวลาผ่านไป ภาพที่ผู้เรียนรับรู้ในพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนก็จะคงที่และเปลี่ยนแปลงได้ยาก (Blumenfield, & Meece, 1985)

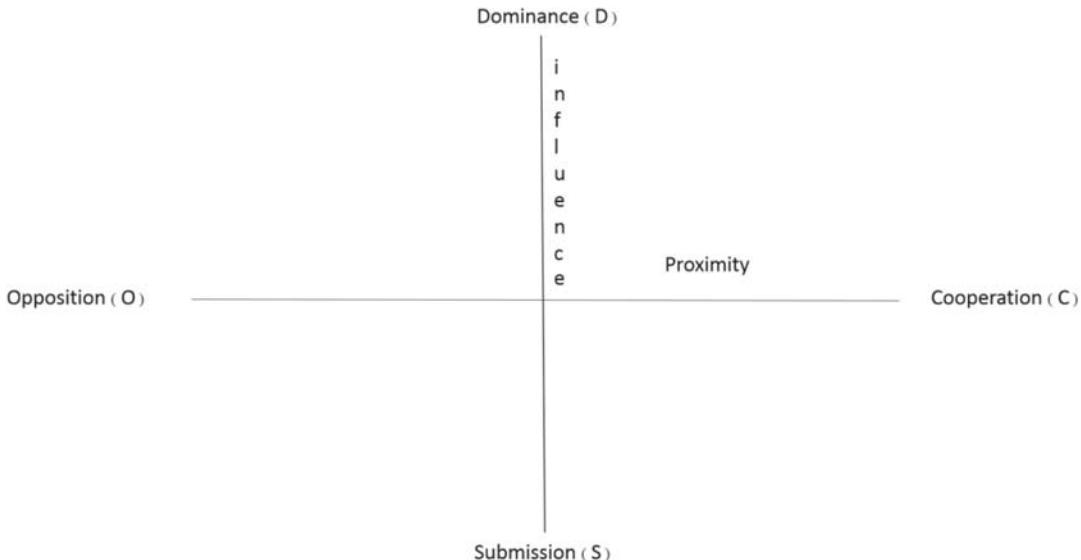
กลวิธีการสื่อสารของผู้สอนที่หลากหลายจะส่งผลต่อสัมพันธภาพกับผู้เรียนหลายรูปแบบ ผู้สอนบางคนมีลักษณะกระฉับกระเฉง เอาจริงอาจจัง แต่บางคนเป็นคนมีเมตตาปราณี โ้อนอ่อนง่าย บางคนดูห่างเหินกับผู้เรียน แต่ครุผู้สอนบางคนดูสนใจลงมือเข้าใกล้ จากการรับรู้ของผู้เรียนต่อพฤติกรรมของผู้สอนเช่นนี้ จึงเกิดการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างครุภัณฑ์ศึกษาขึ้น

รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนกับผู้เรียน เกิดขึ้นจากแนวคิดของ Leary (1957) ต่อมา Wubbels, Creton, & Hooymayers (1985) ได้นำมาปรับปรุง และเรียกชื่อว่า Model for Interpersonal Teacher Behavior หรือ MITB ใน MITB ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพของครู โดยอธิบายว่าประกอบด้วย 2 มิติ คือ

1. มิติการบังคับควบคุม (Influence Dimension) เป็นมิติที่แสดงการมีอิทธิพลของผู้สอนต่อผู้เรียน เช่น การใช้อำนาจ การควบคุม การลั่งการ เป็นต้น
2. มิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) เป็นมิติที่แสดงถึงความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดกันของผู้สอนกับผู้เรียน เช่น การแสดงความเป็นมิตร การช่วยเหลือเกื้อกูล การร่วมมือ เป็นต้น

มิติการบังคับควบคุม และมิติความใกล้ชิดดังที่กล่าวข้างต้นนี้ สามารถแสดงด้วยภาพ 1 ซึ่งประกอบด้วยแกนในแนวตั้งและแนวนอน ลักษณะของผู้สอนที่อยู่ในเขตมิติการบังคับควบคุม ก็มักมีพฤติกรรมการใช้อำนาจและชี้นำผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน ส่วนลักษณะผู้สอนที่อยู่ในมิติ

ความใกล้ชิดก็จะเน้นความร่วมมือในกระบวนการการลือสารและการเรียนรู้ ลักษณะของผู้สอนในแต่ละมิตินี้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมลัมพันธ์ภาพ พฤติกรรมการสอน และประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

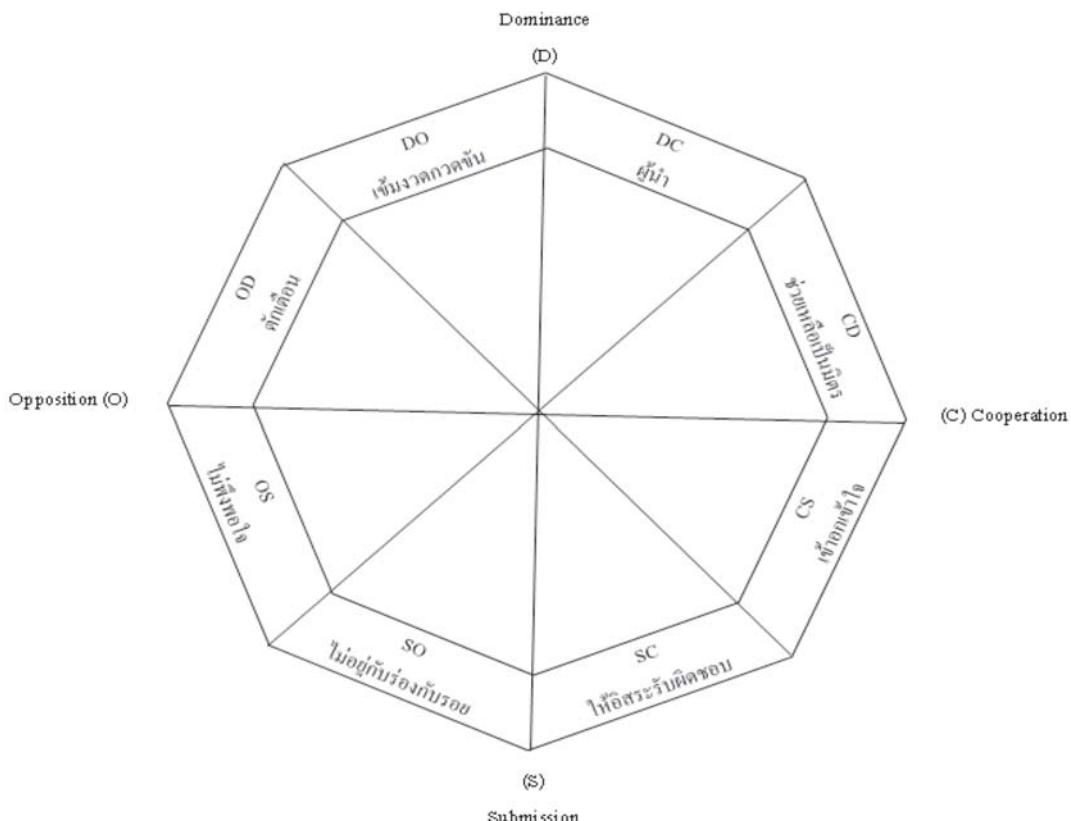

แผนภาพ 1 แสดงมิติการบังคับความคุ้ม (Influence Dimension) และมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) ของรูปแบบพฤติกรรมลัมพันธ์ภาพของครู (MITB)

จากภาพ 1 ชี้ให้แสดงมิติของรูปแบบพฤติกรรมลัมพันธ์ภาพของครูผู้สอนต่อผู้เรียนนี้ จะเห็นว่า ในมิติการบังคับความคุ้ม (Influence Dimension) เป็นมิติที่สะท้อนการมีอิทธิพลของผู้สอนต่อผู้เรียน โดยปลายสุดด้านบน คือการใช้อำนาจบังคับ (Dominance: D) และปลายสุดด้านล่าง คือ การอ่อนน้อม (Submission: S) ส่วนมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) เป็นมิติที่สะท้อนถึงความลัมพันธ์แบบใกล้ชิดกันของผู้สอนกับผู้เรียน โดยปลายสุดด้านขวาคือการร่วมมือ (Cooperation: C) และปลายสุดด้านซ้าย คือ การต่อต้าน (Opposition: O) และเมื่อพิจารณาจากล่วงของภาพ ก็สามารถแยกออกได้ 4 ส่วน (sectors) หรือ 4 ควรแครนท์ (quadrant) ชื่ง Wubbels และคณะ (Wubbels et al., 1985) ได้ใช้เป็นแนวในการจำแนกพฤติกรรมลัมพันธ์ภาพของครูผู้สอนต่อผู้เรียน โดยได้แบ่งส่วนในแต่ละ ควรแครนท์ออกเป็นส่วนย่อยอีกควรแครนท์ละ 2 ส่วนย่อย แต่ละส่วนย่อยแทนลักษณะพฤติกรรมลัมพันธ์ภาพ 1 พฤติกรรม รวมทั้งหมดเป็น 8 ประเภทของพฤติกรรม ซึ่งสามารถแสดงด้วยภาพ 8 เหลี่ยม (พิจารณาภาพที่ 2) ลักษณะพฤติกรรมทั้ง 8 ประเภท มีดังนี้

1. พฤติกรรมแบบผู้นำ (leadership) อยู่ระหว่างส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) และส่วนของความร่วมมือ (C) ใช้ด้วยอีก DC

2. พฤติกรรมแบบผู้คุยช่วยเหลือ/เป็นมิตร (helpful/friendly) อยู่ระหว่างส่วนของความร่วมมือ (C) และส่วนของการใช้คำจาบคับ (D) ใช้ตัวย่อ CD
3. พฤติกรรมแบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจ (understanding behavior) อยู่ระหว่างส่วนของความร่วมมือ (C) และส่วนของการอ่อนน้อม (S) ใช้ตัวย่อ CS
4. พฤติกรรมแบบให้อิสระและให้รับผิดชอบ (student responsibility and freedom) อยู่ระหว่างส่วนของการอ่อนน้อม (S) และส่วนของความร่วมมือ (C) ใช้ตัวย่อ SC
5. พฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย (uncertain) อยู่ระหว่างส่วนของการอ่อนน้อม (S) และส่วนของการต่อต้าน (O) ใช้ตัวย่อ SO
6. พฤติกรรมแบบแสดงความไม่พึงพอใจ (dissatisfied) อยู่ระหว่างส่วนของการต่อต้าน (O) และส่วนของการอ่อนน้อม (S) ใช้ตัวย่อ OS
7. พฤติกรรมแบบชอบตักเตือน (admonishing) อยู่ระหว่างส่วนของการต่อต้าน (O) และส่วนของการใช้คำจาบคับ (D) ใช้ตัวย่อ OD
8. พฤติกรรมแบบเข้มงวดการขัน (strict) อยู่ระหว่างส่วนของการใช้คำจาบคับ (D) และส่วนของการต่อต้าน (O) ใช้ตัวย่อ DO

แผนภาพ 2 แสดงรูปแบบพฤติกรรมล้มพัฒนาภาพของครู 8 ประเภท ที่มีพื้นฐานจากมิติการ บังคับควบคุม และมิติความใกล้ชิด

จากภาพ 2 จะเห็นว่า ลักษณะล้มพันธุภาพแบบผู้นำ (DC) และแบบผู้ค่อยช่วยเหลือ/เป็นมิตร ของครู (CD) ต่างก็อยู่ในส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) และในส่วนของความร่วมมือ (C) เหมือนกัน แต่ ลักษณะแบบผู้นำจะเป็นการใช้การบังคับควบคุมและการชี้นำเด่นชัดมากกว่าการเน้นความร่วมมือ ตัวอย่าง เช่น ใน การสอน ครูจะสามารถให้เด็กดู อธิบายแนวคิดหลักการ แล้วมอบหมายงานให้เด็กทำ ทั้งนี้กิจกรรมทั้ง หลายอยู่ภายใต้การสั่งการของครู ส่วนครูที่มีลักษณะแบบค่อยช่วยเหลือและเป็นมิตรจะตรงกันข้าม คือจะ เน้นความร่วมมือมากกว่าการใช้อำนาจบังคับ ตัวอย่างเช่น ครูเดินไปหาเด็กในแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย งาน เพื่อหาทางช่วยเหลือและกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียนของเด็ก เป็นต้น

ในการศึกษาและตรวจสอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมล้มพันธุภาพนี้ Chiew (n.d) ได้สรุป ไว้ดังนี้

1. ลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพของครูในแบบข้าของแกนตั้งทั้ง 4 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรม แบบผู้นำ แบบผู้ค่อยช่วยเหลือและเป็นมิตร แบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจ และแบบให้มีอิสระและให้ รับผิดชอบ เป็นลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพเชิงบวก ส่วนลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพของครูในแบบ ข้าของแกนตั้งทั้ง 4 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย แบบแสดงความไม่พึงพอใจ แบบชอบตักเตือน และแบบเข้มงวดการขัน เป็นลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพเชิงลบ

2. ลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพในภาพที่อยู่ใกล้กัน เช่น พฤติกรรมแบบค่อยช่วยเหลือและเป็น มิตรกับแบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจหรือพฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอยกับแบบแสดงความไม่พึงพอใจ จะมีลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพคล้ายกันและมีความล้มพันธุ์กันสูง

3. ลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพในภาพที่อยู่ตรงกันข้ามกัน เช่น ลักษณะพฤติกรรมแบบผู้นำ กับพฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย หรือลักษณะพฤติกรรมแบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจกับแบบชอบ ตักเตือน ก็จะมีลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพที่ตรงกันข้ามที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด

สำหรับลักษณะของครูในรูปแบบพฤติกรรมล้มพันธุภาพแต่ละประเภทนั้น Fisher, Fraser, & Cresswell, (1995) ได้อธิบายและสรุปไว้ ดังรายละเอียดในตาราง 1

ลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพในแต่ละลักษณะดังที่ได้อธิบายไว้ในตาราง 1 นั้น มีความสำคัญ ต่อบรรยายการและสื่อแวดล้อมในชั้นเรียน และมีความล้มพันธุ์กับผลที่เกิดแก่ผู้เรียนทั้งด้านพุทธิสัจล์และ จิตพิสัย ครูผู้สอนที่มีพฤติกรรมล้มพันธุภาพเชิงบวก เช่น มีลักษณะแบบผู้นำ หรือแบบเข้าอกเข้าใจ ยอม ก่อให้เกิดการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลลัมพุทธิ์ทางการเรียนที่ดี ซึ่งจะตรงข้ามกับนักเรียนใน ชั้นเรียนของครูที่มีลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพเชิงลบ ที่นักเรียนจะเกิดเจตคติทางลบต่อผู้สอน ต่อวิชาที่เรียน ขาดแรงจูงใจ และจะลังเลทางลบต่อผลลัมพุทธิ์ทางการเรียน (Chiew, n.d)

นอกจากนี้ รายละเอียดของลักษณะพฤติกรรมล้มพันธุภาพในแต่ละลักษณะที่แสดงในตาราง 1 จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างแบบวัดพฤติกรรมล้มพันธุภาพของครู ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

ตาราง 1 แสดงประเภทและลักษณะพฤติกรรมล้มพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียน

ประเภท	ลักษณะพฤติกรรม
DC : ผู้นำ (leadership)	-มีลักษณะผู้นำ สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว จัดระเบียบ ออกคำสั่ง กำหนดงานให้ทำ ระบุวิธีการดำเนินการ จัดโครงสร้างสถานการณ์ในชั้นเรียน อธิบาย และสามารถรักษาระดับความใส่ใจของผู้เรียน
CD: ช่วยเหลือ/เป็นมิตร (helpful/friendly)	-มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูล แสดงออกถึงความใส่ใจนักศึกษา ประสานงาน แสดงความเป็นมิตร หรือเห็นอกเห็นใจ ขอบทำให้นักศึกษาขับขั้น สร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจแก่นักศึกษา
CS : เข้าอกเข้าใจ (understanding)	-รับฟังด้วยความสนใจ เห็นอกเห็นใจ แสดงความจริงใจ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับการขอโทษ มองหาแนวทางตัดสินใจ แตกต่าง อดทน เปิดใจกว้าง
SC : ให้อิสระและรับผิดชอบ (student responsibility and freedom)	-ให้โอกาสทำงานอย่างเสรี ทันท่วงที ให้นักศึกษาปลดปล่อยความชื่องใจ ให้อิสระและให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ
SO : ไม่อยู่กับร่องกบurray (uncertain)	-ล้มเหลว ไม่หลอกปักเลน ไม่มีหลักการ ทำตัวไม่ให้เป็นจุดเด่น หรือเป็นจุดสนใจ ขอบขอโทษขอภัยขอโทษ ยอมรับคนที่ทำผิด
OS : ไม่พึงพอใจ (dissatisfied)	-มีสีหน้าหน้าบูดบึ้ง รอให้นักศึกษาในชั้นเรียนแสดงความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ (pros-cons) แสดงออกถึงความไม่พึงพอใจ เป็นคนเจ้าอารมณ์ ชอบวิจารณ์
OD : ตักเตือน (admonishing)	-มักแสดงความโกรธ เน้นให้นักศึกษาทำงานและตั้งใจเรียน แสดงออกว่าเกิดความรำคาญ ชอบห้าม ตำหนิ ให้แก่ไขในสิ่งที่นักศึกษาทำผิด ชอบลงโทษ
DO: เข้มงวดกวดขัน (strict)	-เคร่งครัด ขอบตรวจสอบ บุติธรรม ทำให้ชั้นเรียนตื่นตัวตลอดชั้นเรียนต้องเงียบ มีกฎเกณฑ์/กติกาที่ชัดเจนแน่นอน

การวัดพฤติกรรมล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ในการวัดระดับพฤติกรรมล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนนั้น ล้วนใหญ่มักใช้การวัดจาก การรับรู้ของผู้เรียนต่อพฤติกรรมของครูผู้สอน แต่ก็ไม่น้อยที่ให้ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรมของตนเอง ว่าได้มีปฏิสัมพันธ์อย่างไรในการสร้างล้มพันธภาพกับผู้เรียน ในบทความของ den Brok, Brekelmans, & Wubbels (2004) ได้เสนอการวัดระดับพฤติกรรมล้มพันธภาพในชั้นเรียน 2 ระดับ คือ ระดับ สาระ (Message Level) และระดับรูปแบบ (Pattern Level)

1. ระดับสาระ (Message Level)

เป็นการใช้แบบสอบถามวัดการรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนตามมิติการบังคับควบคุม (Influence: Dominance-Submission) และมิติความใกล้ชิด (Proximity: Cooperation-Opposition) (ดูภาพ 1) เครื่องมือการวัดเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้สำน้ำ (D)	การอ่อนน้อม (S)
ผู้สอนเป็นผู้กำหนดกิจกรรม-ให้ผู้เรียนปฏิบัติ	ผู้เรียนสามารถกำหนด-กิจกรรมให้ตนเองปฏิบัติ
การร่วมมือ (C)	การต่อต้าน (O)
ผู้สอนแสดงการยินยอมพร้อมใจ- กับผู้เรียนในการทำกิจกรรม	ผู้สอนไม่เห็นชอบกับกิจกรรม-ที่ผู้เรียนทำ

2. ระดับรูปแบบ (Pattern Level)

การรับรู้ของผู้สอนและผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพในระดับรูปแบบนี้ สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามปฏิสัมพันธ์ของครู (Questionnaire on Teacher Interaction (QTI)) ที่ Wubbels, Creton & Hooymayers , (1985) และ Wubbels, & Levy (1991 , 1993) ได้พัฒนาขึ้นโดยมุ่งวัดรูปแบบพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูใน 8 ด้าน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับตามแนวของ Likert ซึ่งการวัดระดับนี้ นักศึกษาสามารถอภิปรายลักษณะล้มพันธภาพของเขากับผู้สอน ที่สามารถแบ่งชี้ถึงบรรยายการศึกษาเรียนการสอนในชั้นเรียนว่าเป็นเช่นไร (พิจารณาตัวอย่างในตาราง 2)

ตาราง 2 แสดงตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมล้มพันธภาพของผู้สอนกับผู้เรียนในระดับรูปแบบ

ลักษณะล้มพันธภาพของครู	ตัวอย่างแบบสอบถาม
DC : แบบผู้นำ	ผู้สอนสามารถทำให้นักศึกษาทุกคนยอมตาม
CD : แบบช่วยเหลือ/เป็นมิตร	ผู้สอนเป็นผู้ที่สามารถพึงพาได้
CS : แบบเข้าอกเข้าใจ	ถ้าผู้เรียนมีบางอย่างจะพูด ผู้สอนจะยินดีรับฟัง
SC : แบบให้อิสระและรับผิดชอบ	ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเวลาอิสระ
SO : แบบไม่อยู่กับร่องกับรอย	ผู้สอนเป็นคนไม่มีอะไรแน่นอน
OS : แบบแสดงความไม่พึงพอใจ	ผู้สอนแสดงให้นักศึกษารู้สึกว่าต้องความสามารถ
OD : แบบตักเตือน	ผู้สอนมักตักเตือนและห้ามป่วย
DO : แบบเข้มงวดการดูแล	ผู้สอนเป็นคนเจ้าระเบียบ

ในการวัดพฤติกรรมล้มพันธภาพของผู้สอนและผู้เรียนนี้ Wubbels and Brekelmans (2005) ได้อธิบายไว้ว่า ถ้าผู้เรียนประเมินพฤติกรรมล้มพันธภาพของผู้สอนตามแบบสอบถาม QTI ผลที่ได้จะออกมานาเป็นล้มพันธภาพของผู้สอนตามการรับรู้ของนักศึกษา (students' perception) ถ้าผู้สอนประเมินตนเองเช่นเดียวกับที่นักศึกษาประเมินน่าจะเป็นอย่างไร ผลที่ออกมาก็จะเป็นรูปแบบล้มพันธภาพของครูในอุดมคติ (teacher ideal) มีงานวิจัยบางเรื่องพบว่า การประเมินตนเองของผู้สอน จะมีค่าแనะสูงกว่า การประเมินของนักศึกษาใน 3 ด้าน คือด้านการเป็นผู้นำ ด้านการช่วยเหลือ/การเป็นมิตร และด้านความเข้าอกเข้าใจ และพบว่าลักษณะพฤติกรรมล้มพันธภาพทั้ง 3 ด้านนั้นมีความล้มพันธ์ทางบวกกับผลลัมพุทธีทางการเรียนและแรงจูงใจของนักศึกษา ในขณะเดียวกันก็พบว่า พฤติกรรมล้มพันธภาพที่ผู้สอนประเมินตนเองจะมีค่าแnanประเมินต่ำกว่าการประเมินจากการรับรู้ของผู้เรียนในด้านการให้นักศึกษามีอิสระและความรับผิดชอบ และพบว่าด้านนี้จะมีความล้มพันธ์เป็นลบกับผลลัมพุทธีทางการเรียนและแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน (Wubbels, & Brekelmans, 2005)

งานวิจัยเกี่ยวกับล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

จากรูปแบบพฤติกรรมล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนที่ Wubbels, Creton, & Hooymayers (1985) ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดเริ่มแรกของ Leary (1957) นั้น ได้ก่อให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับล้มพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนในหลายระดับและในหลายสาขาวิชา จากรูปแบบเชิงทฤษฎีของพฤติกรรมล้มพันธภาพ ซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่แยกพฤติกรรมออกได้เป็น 2 มิติ คือ มิติการใช้อำนาจควบคุม (Influence Dimension) กับมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) Brekelmans, Wubbels, & Creton (1990) พบว่าการรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูผู้สอนมีความล้มพันธ์กับมิติการบังคับควบคุม ผลวิจัยที่ชัดเจนมากที่สุดคือการศึกษาในกลุ่มเด็กที่เรียนในวิชาฟิลิกส์ ซึ่งพบว่าอิทธิพลของครูเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดตัวแปรหนึ่งในระดับชั้นเรียน (class level) ตัวแปรอื่น ๆ ในระดับชั้นเรียน ได้แก่ วัสดุหลักสูตร จำนวนของบทเรียนต่อสัปดาห์ ขนาดของชั้นเรียน ประเภทของการศึกษา และร้อยละของเพศชายในชั้นเรียน ผลการศึกษาอื่น ๆ ที่พบผลแตกต่างออกไปก็คือ มีความล้มพันธ์ทางบวกระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำของครู กับความสามารถด้านพุทธิพิสัย (cognitive) ของผู้เรียน (Goh, 1994; Henderson, 1995)

สำหรับมิติความใกล้ชิด ก็มีผลการวิจัยหลายเรื่องที่พบคล้าย ๆ กัน เช่น Evan (1998); Goh (1994); & Henderson, (1995) พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับมิติความใกล้ชิด มีความล้มพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูในด้านการช่วยเหลือ/เป็นมิตร และในด้านการเข้าอกเข้าใจ นอกจากนี้ ยังพบว่า หากผู้สอนถูกผู้เรียนรับรู้ว่าเป็นผู้มีลักษณะร่วมมือสูง ค่าแnanของผู้เรียนด้านพุทธิพิสัยก็จะสูงมากขึ้นด้วย ซึ่งจะตรงข้ามกับอีกข้อหนึ่งคือ ข้อของการต่อต้าน (Opposition) ที่ได้พบว่า พฤติกรรมล้มพันธภาพของครูผู้สอนที่มีลักษณะไม่อ่อน弱กับร่องกับรอย (uncertain) ลักษณะไม่พึงพอใจ (dissatisfied) และลักษณะชอบตักเตือน (admonishing) จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผลการเรียนทางด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียนต่ำลง

อย่างไรก็ตาม ความลัมพันธภาพระหว่างพฤติกรรมของครูด้านความใกล้ชิด กับผลการเรียนด้านพุทธิปัญญา ไม่เป็นเชิงเส้นตรงเสมอไป Rawnsley (1997) รายงานว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรม ลัมพันธภาพของครูในมิติความใกล้ชิดกับผลการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาความลัมพันธ์กันแบบเล้นโถง กล่าวคือ เข้าพบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมลัมพันธภาพของครูในมิติความใกล้ชิดต่างก็จะมีผลการเรียนต่างๆ การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมลัมพันธภาพในมิติความใกล้ชิดระดับกลาง ๆ จะมีผลการเรียนระดับสูงสุด และการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมลัมพันธภาพระดับสูงจะมีความลัมพันธ์กับผลการเรียนต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ den Brok (2001); และ den Brok, Brekelmans, & Wubbels (2004) นอกจากนี้ Rawnsley ยังพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมลัมพันธภาพเชิงลบของครู เช่น ลักษณะแบบไม่พึงพอใจและแบบชอบตักเตือน มีความลัมพันธ์กับผลลัมพุทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิปัญญาต่างๆ ขณะเดียวกันก็พบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมลัมพันธภาพเชิงบวกของครู เช่น ลักษณะแบบเป็นมิตรและช่วยเหลือ และแบบเข้าอกเข้าใจมีความลัมพันธ์ต่างกับผลลัมพุทธิ์ทางการเรียน หรือผลการเรียนด้านพุทธิปัญญา เช่นกัน การรายงานนี้นับว่าแตกต่างและขัดแย้งกับงานวิจัยของคนอื่น ๆ จึงทำให้ข้อสรุปผลของความลัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่ชัดเจนนัก

นอกจากการศึกษาในแบบประเทศตะวันตกแล้ว ก็ได้มีการศึกษาในแบบเอเชียด้วยเช่นกัน Wei & den Brok (2009) ได้ศึกษาพฤติกรรมลัมพันธภาพของครูสอนภาษาอังกฤษสำหรับชาวต่างชาติ (English as a Foreign Language (EFL)) ในระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในแบบตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย ซึ่งเข้าได้ประเมินพฤติกรรมลัมพันธภาพของครูด้วยแบบสอบถาม QTI เครื่องมือนี้ได้มีการหาค่าคุณภาพด้วยการหาค่าลัมปะลิธีและฟัตตามแนวของครอนบัค และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสนับสนุนกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยตะวันตก คือพบว่า พฤติกรรมลัมพันธภาพแบบไม่อยู่กับร่องกับรอยมีความลัมพันธ์ทางลบกับผลลัมพุทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมลัมพันธภาพแบบร่วมมือสามารถพยากรณ์ผลลัมพุทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อย่างอย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์โดยรวมเอาตัวแปรพื้นฐาน (เช่น เพศ อายุ และระดับชั้นเรียน) เข้าไปเป็นตัวพยากรณ์ร่วมด้วยคะแนนพฤติกรรมลัมพันธภาพแบบร่วมมือ กลับไม่สามารถพยากรณ์ผลลัมพุทธิ์ทางการเรียนได้

ในส่วนของด้านจิตพิสัย (affective) ของผู้เรียนนั้น ก็มีคำตามว่า มีความลัมพันธ์กับพฤติกรรมลัมพันธภาพของผู้สอนหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีผลการวิจัยยืนยันว่า พฤติกรรมลัมพันธภาพของผู้สอนและผู้เรียน มีความลัมพันธ์กับผลที่เกิดกับผู้เรียนด้านจิตพิสัยที่คงเล้นคงความก้าวต่อไปในด้านพุทธิปัญญาจากนี้ ยังพบว่าพฤติกรรมของผู้สอนทั้งในมิติการใช้สำนักความคุ้มและมิติความใกล้ชิดต่างก็มีความลัมพันธ์ทางบวกกับผลที่เกิดในด้านจิตพิสัยของผู้เรียน โดยเฉพาะแรงจูงใจในการเรียน และยังพบว่า พฤติกรรมในมิติความใกล้ชิด จะส่งผลต่อแรงจูงใจมากกว่ามิติการใช้สำนักบังคับ (den Brok et al., 2004) Brekelmans et al. (1990) พบว่า ในห้องเรียนวิชาพิสิกส์ พฤติกรรมลัมพันธภาพของผู้สอนในมิติความใกล้ชิด กับแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน จะมีความลัมพันธ์ทางบวกที่ชัดเจน คือ ยิ่งผู้เรียนมีการรับรู้พฤติกรรมลัมพันธภาพของผู้สอนในมิติความใกล้ชิดมากผู้เรียนก็จะยิ่งมีแรงจูงใจในการเรียนสูงมากยิ่งขึ้น

ไปด้วย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องอื่นที่สนับสนุนผลการศึกษานี้ เช่นพบว่าพฤติกรรมล้มพันธุภาพของครูประเภทที่ค่อยช่วยเหลือ/เป็นมิตร และมีความเข้าอกเข้าใจผู้เรียนของผู้สอน จะมีความล้มพันธุ์ทางบวกกับความรู้สึกพึงพอใจ ความเชื่อมั่น ความเพียรพยายามของผู้เรียน (Brekelmans, Wubbels, & den Brok, 2002; Van Amelsvoort, 1999)

ผลการศึกษาที่นำเสนอในนี้ ฯ มีอีกหลายเรื่องที่พบผลที่สอดคล้องกัน เช่น พบว่า มีความล้มเหลวทางบาร์ระหว่างพุทธิกรรมล้มเหลวของครูแบบความเป็นผู้นำ การช่วยเหลือ/เป็นมิตร กับผลที่เกิดด้านจิตพิลัยของผู้เรียน ในขณะเดียวกันก็พบความล้มเหลวทางบาร์ระหว่างพุทธิกรรมล้มเหลวของครูแบบตักเตือนแบบไม่พึงพอใจและแบบเข้มงวดกวดขันของครู กับจิตพิลัยที่เกิดกับผู้เรียน (Evans, 1998; Goh, 1994; Henderson, 1995; Rawnsley, 1997; Van Amelsvoort, 1999) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีความล้มเหลวระหว่างพุทธิกรรมล้มเหลวของครูกับแรงจูงใจในการเรียนวิชานั้น ๆ ของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านตัวแปรอื่น ๆ เช่น กระบวนการเราระบุร่วมกับภาระเบี่ยงในการเรียน เป็นต้น (Van Amelsvoort, 1999)

งานวิจัยที่นำเสนอเรื่องหนึ่ง คือ การศึกษาของ Telli, den Brok & Cakiroglu (2007-2008) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมลัมพันธุภาพของครูกับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนวิทยาศาสตร์ในประเทศตุรกี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับเกรด 9-11 จำนวน 2,342 คน โดยสูมมาจากโรงเรียนรัฐบาลในเมือง 3 เมืองใหญ่ จำแนกตามเขตทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลที่ได้เป็นเด็กจาก 81 ห้องเรียนที่เรียนวิชา พิสิกส์ เคมี และชีววิทยา มีครูสอน 40 คน ซึ่งเป็นครูที่มีประสบการณ์สอน 5-25 ปี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม QTI และ แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ TOSRA (Test of Science Related Attitudes) ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมลัมพันธุภาพของครูในมิติการใช้อำนาจบังคับมีความลัมพันธุ์ทางบวกกับความรู้สึกสนุกในการเรียนและความสนใจในวิทยาศาสตร์ ส่วนพฤติกรรมลัมพันธุภาพในมิติความใกล้ชิด มีความลัมพันธุ์ทางบวกกับเจตคติ 4 ด้าน คือ ด้านการสืบเสาะหาความรู้, ความสนุกในการเรียน, ความสนใจในวิทยาศาสตร์ และความสนใจทางอาชีพ แต่อย่างไรก็ตาม เข้าพบว่ามีเพียงเฉพาะพฤติกรรมลัมพันธุภาพในมิติความใกล้ชิดเท่านั้นที่สามารถพยากรณ์เจตคติของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูกับนักศึกษาในลักษณะข้ามวิชา (ที่สอนโดยครูคนละคน) นั้น มีไม่นัก เช่น Levy, Wubbels, & Brekelmans (1992) ; Van Amelsvoort (1999) ที่พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูที่สอนภาษาอังกฤษกับวิชาอื่น และพบว่าผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพในมิติการใช้อำนาจบังคับจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ามิติความใกล้ชิดสำหรับครูสอนภาษาอังกฤษ เช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ den Brok, Brekelmans, & Wubbels (2004) ได้ศึกษาพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูกับผลการเรียนรู้ของเด็กมัธยมศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เรียนวิชาฟิลิกส์ และกลุ่มที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ เครื่องมือวัดเป็นแบบสอบถาม QTI ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมล้มพันธภาพของครูในมิติใช้อำนาจบังคับ และมิติความใกล้ชิด ต่างกับมีความล้มพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนทั้งทางพุทธิพิลั้ยและจิตพิลั้ย พฤติกรรมล้มพันธภาพสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการเรียนรู้ได้ทั้งด้านพุทธิพิลั้ยและจิตพิลั้ย โดยพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูสามารถอธิบายผล

การเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของกลุ่มวิชาพลิกส์ได้ร้อยละ 14.7-67 และสามารถอธิบายผลการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของกลุ่มวิชาภาษาฯระหว่างร้อยละ 3.5-50

จากการวิจัยเกี่ยวกับความล้มพันธ์ระหว่างพฤติกรรมล้มพันธภาพของครู กับผลการเรียนของผู้เรียนตามที่กล่าวมา สรุปได้ว่ามีหลายเรื่องพผลสอดคล้องกัน แต่ก็มีข้อจำกัดและมีข้อ不足สังเกตหลายประการ เช่น งานวิจัยเกือบทั้งหมดไม่มีการศึกษาที่ใช้เทคนิคพหุระดับ แต่ใช้การวิเคราะห์หาความล้มพันธ์หรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มในระดับเดียว นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องได้อ้างค่าความรู้ที่ดีแต่ก็มีจุดอ่อน เพราะเป็นเทคนิคที่ให้ผลที่การประมาณค่าสูงเกินไป (overestimated) เนื่องจากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเหล่านั้นมากตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้นว่า กลุ่มตัวอย่างต้องได้มาจากการสุ่มเด็กเป็นรายคนจากกลุ่ม แต่การศึกษาจริงมักเลือกศึกษากับเด็กทั้งชั้นโดยการสุ่มกลุ่มเรียน ซึ่งคำตอบของเด็กจากการสุ่มชั้นเรียนอาจจะได้ข้อมูลที่คล้ายกันมากกว่าการถามเด็กที่สุ่มมาเป็นรายคนจากห้องกลุ่ม เด็กในกลุ่มเดียวกันมากได้ประสบการณ์คล้าย ๆ กันและให้ข้อมูลคล้าย ๆ กัน ดังนั้นการดำเนินการเช่นนี้ค่าสหลัมพันธ์ที่ได้จะสูงเกินจริง แต่อย่างไรก็ตาม ผลสรุปจากการวิจัยที่ได้นำเสนอมานี้ สอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิดพื้นฐานเชิงทฤษฎี Chiew (n.d.) ได้สรุปไว้ว่า ลักษณะพฤติกรรมล้มพันธภาพเชิงบวกของผู้สอนจะส่งผลให้เกิดการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลลัมพุทธิ์ทางการเรียนที่ดี ในทางตรงข้าม นักเรียนในชั้นเรียนของครูที่มีลักษณะพฤติกรรมล้มพันธภาพเชิงลบ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติเชิงลบต่อการเรียนและจะส่งผลทางลบต่อผลลัมพุทธิ์ทางการเรียน

บทสรุป

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้เน้นที่ระบบการสื่อสารมั่นคง ความรู้สึก ความคิด ด้วยภาษา และภาษาท่าทาง และการปฏิบัติต่อกันและกัน ระบบการสื่อสารดังกล่าว้นี้จะสะท้อนให้เห็นถึงบริรยาการในการเรียนการสอนและระดับล้มพันธภาพที่เกิดขึ้น รูปแบบพฤติกรรมล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนที่นำเสนอใน คือ Model for Interpersonal Teacher Behavior (MITB) ซึ่งรูปแบบนี้ได้แบ่งมิติพฤติกรรมออกเป็น 2 มิติ คือ มิติการบังคับควบคุม (Influence Dimension) และมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) จากมิติดังกล่าวสามารถจำแนกพฤติกรรมของผู้สอนออกได้เป็น 8 ประเภท ในการวัดพฤติกรรมล้มพันธภาพมักใช้วิธีการวัดการรับรู้ของนักศึกษาต่อพฤติกรรมของผู้สอนตามพฤติกรรมทั้ง 8 ประเภทดังกล่าว โดยใช้แบบสอบถามปฏิสัมพันธ์ของครู หรือ Questionnaire on Teacher Interaction (QTI)

การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ที่ได้ศึกษานั้นพื้นฐานของมิติพฤติกรรมมีหลายเรื่อง ซึ่งผลที่พบส่วนใหญ่สามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ

1. พฤติกรรมล้มพันธภาพเชิงบวกของผู้สอน เช่น พฤติกรรมแบบผู้นำ พฤติกรรมแบบคอยช่วยเหลือ/เป็นมิตร พฤติกรรมแบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจ มีความล้มพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนรู้ทั้งด้านพุทธิสัญญาและจิตพิสัย

2. พฤติกรรมล้มพันธภาพเชิงลบของผู้สอน เช่น พฤติกรรมแบบไม่อ่อนโยนร่วมกับรอย พฤติกรรมแบบแสดงความไม่เพิงพอใจ พฤติกรรมแบบชอบตักเตือน และพฤติกรรมแบบเข้มงวดการดูแล มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลการเรียนรู้ทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย

แต่อย่างไรก็ตาม รายละเอียดของผลการวิจัยบางเรื่องยังมีข้อแตกต่างและขัดแย้งกัน เช่น งานวิจัยบางเรื่องพบว่าการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูในมิติความใกล้ชิดกับผลการเรียนด้านพุทธิพิสัยมีความสัมพันธ์กับแบบเล่นโถงไม่ใช่แบบเล่นตรง หรือบางเรื่องพบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมล้มพันธภาพของครูทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของคนอื่น ๆ , จึงทำให้เกิดความสับสนในการสรุปผลและการนำไปประยุกต์ใช้ ความแตกต่างของผลวิจัยนี้จะเป็นโจทย์วิจัยที่น่าสนใจเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจน และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนต่อไป

รายการอ้างอิง

ทวิกา ตั้งประภา. (2556). การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน: กรณีศึกษาการยกระดับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา “สมรรถนะและผลลัพธ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21” ของประเทศไทย ลิงค์โพร์. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 41(3), 213-227.

เบญญาภา คงมาลัย และ ศรนेतร อารีสกุณพิเชฐ. (2558). การพัฒนาสมรรถนะการจัดการความรู้ของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 43(1), 37-47.

Blumenfield , P.C. , & Meece , J.L. (1985). Life in classrooms revisited. *Theory into Practice*, 24, 50-56.

Brekelmans, J.M.G., Wubbels Th., & Creton, H.A, (1990). A study of student perception of physics teacher behavior, *Journal of Research in Science Teaching*, 27, 335-350.

Brekelmans, M., Wubbels, Th., & den Brok, P, (2002). Teacher experience and the teacher-student relationship in the classroom environment, In S.C. Goh and M.S. Khine (Eds.). *Studies in educational learning environments: An international perspective*, (73-100). Singapore : New World Scientific.

Chiew, G.H.,(n.d.). Inducing a model of interpersonal teacher behavior. *Teaching and Learning*, 15(1), 30-40

Creemers, B.P.M. (1994). *The effective classroom*. London : Cassell. den Brok, P. (2001). *Teaching and student outcomes. A study on teachers' thoughts and actions from an interpersonal and a learning activities perspective*. Utrecht: W.C.C.

den Brok, P., Brekelmans, M. &Wubbels, T. (2004). Interpersonal teacher behavior and student outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, 15 (3/4), 407-442

Evans, H.M. (1998). *A study of students' cultural background and teacher-student interpersonal behavior in secondary science classrooms in Australia*. (Doctoral Dissertation), Curtin University of Technology.

Fisher, D., Fraser, B., & Cresswell, J. (1995). Using the "Questionnaire on Teacher Interaction" in the Professional Development of Teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 20(1), 8-18

Goh, S.C. (1994). *Interpersonal teacher behavior, classroom climate and student outcomes in primary mathematics classes in Singapore*. (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology.

Henderson, D.G. (1995). *A study of the classroom and laboratory environments and student attitude and achievement in senior secondary biology classes*. (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology.

Leary, T. (1957). *An interpersonal diagnosis of personality*, New York : Ronald Press Company.

Levy, J., Wubbels, Th., & Brekelmans, M. (1992). Student and teacher characteristics and perceptions of teacher communication style. *Journal of Classroom Interaction*, 27, 23-29

Rawnsley, D.G. (1997). *Associations between classroom learning environments, Teacher interpersonal behavior and student outcomes in secondary mathematics classrooms*. (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology.

Reynolds, D. (1995). The effective school: An inaugural lecture. *Evaluation and Research in Education*, 9, 57-73

Telli, S., den Brok, P. & Cakiroglu (2007-2008). Teacher-student Interpersonal Behavior in Secondary Science Classes in Turkey. *Journal of Classroom Interaction*, 42 (2), 31-40

Van Amelsvoort, J. (1999). *Perspective on instruction, motivation, and self regulation*. Doctoral dissertation, Radboud University.

Wei, M., den Brok, P. & Zhou, Y. (2009). Teacher interpersonal behavior and student achievement in English as a Foreign Language Classrooms in China. *Learning Environment Research*, 12, 157-174

Wubbels, Th., & Levy, J. (1991). A comparison of interpersonal behavior of Dutch and American Teachers. *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 1-18

Wubbels, Th., & Brekelmans, M. (2005). Two decades of research on teacher-student relationships in class. *International Journal of Educational Research*, 43, 6-24

Wubbels, Th., Brekelmans, M., den Brok, P., & van Tartwijk, J. (2006). An interpersonal perspective on classroom management in secondary classrooms in the Netherlands. In. C. Everson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management : Research, practice and contemporary issues* (1161-1191). New York: Lawrence Erlbaum Associates.

Wubbels, Th., & Creton, H., & Hooymayers, H. (1985, March). *Discipline problems of beginning teachers, interpersonal teacher behavior mapped out*. Paper presented at the annual meeting of American Educational Research Association, II. :Chicago.

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาท อิศรปรีดา อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อีเมล: prasartis@gmail.com

ดร.ธีรประภา ทองวิเศษ ผู้อำนวยการฝ่ายสารสนเทศและการคึกษา เทคบัลหนองขอนกা�้ง อุดรธานี

อีเมล: teenar_t@hotmail.com